

KRITISKE ANALYSER

*Af økonom, cand. Scient. Adm. Henrik Herløv Lund
kendt fra Den Alternative Velfærdskommission
www.henrikherloevlund.dk
herloevlund@mail.dk*

MINIRAPPORT:

AFSKAFFELSE AF EFTERLØNNEN VIL KOSTE 8½ KR ÅRLIGT.

Jan. 2011

Opgørelse og notat sidst udbygget og revideret 3/1 2011
(skatteforhold bl.a. medregnet)

Indhold

<i>RESUME:</i>	3
INDLEDNING:	6
DEL I: MYTER OG REALITER OM BESPARELSER VED EFTERLØNNENS AFSKAFFELSE.	7
1.1. Udgiften til efterlønnen.	7
1.2. Bortfald af efterlønsudbetaling.	7
1.3. Men udbetaling af dagpenge i stedet.	8
1.4. Udgift ved efterlønneres overgang til førtidspension mm.	8
1.5. Tilbagebetaling af egenbetaling.	9
1.6. Staten sparer skat.	9
1.7. Delkonklusion: Afskaffelse af efterlønnen vil koste 8½ mia. kr.	9
DEL II: UDSIGT TIL STIGENDE EFTERSPØRGSEL EFTER ARBEJDSKRAFT ?	11
2.1. Beskæftigelsesudsigterne nøglespørgsmålet.	11
2.2. Øget arbejdsudbud ikke lig øget beskæftigelse.	11
2.3. Lavvækst så langt øjet rækker.	12
2.4. Afskaffelse af efterløn vil øge arbejdsløsheden.	13
2.5. Ændrer den demografiske udvikling herpå?	14
2.6. Kan det offentlige beskæftige de 140.000?	15
DEL III: UDBUDSØKONOMISK TANKEGANG BAG FORVENTNINGER OM BESKÆFTIGELSESFREMANG VED AFSKAFFELSE AF EF/TERLØNNEN?	17
3.1. Udbudsøkonomiske teorier bag afskaffelse af efterløn.	17
3.2. Strukturøkonomisk ”paralleløkonomi”	18
3.3. Holder de udbudsøkonomiske forventninger?	20
3.4. Hvad bliver konsekvenserne hvis disse forventninger indfries?	21

RESUME:BESPARELSE ELLER MERUDGIFT VED EFTERLØNNENS AFSKAFFELSE?

- *Statsminister Lars Løkke Rasmussen har bebudet, at efterlønnen skal afskaffes. De nærmere detaljer heri foreligger ikke. Det hævdes fra arbejdsgivere, borgerlige partier og den borgerlige presse, at der kan spares penge – mange penge - på at afskaffe efterlønnen: 18 mia. kr, 24 mia. kr, ja helt op til 37 mia. kr er nævnt. Penge, som kan det hævdes, kunne bruges bedre til anden velfærd.*
- *Det er imidlertid en myte. Realiteterne er, at det i den nuværende beskæftigelsessituation og med høj og vedvarende arbejdsløsheden frem til 2013-2015 i en årrække ikke vil give nogen besparelse, men tværtimod koste penge, mange penge, at afskaffe efterlønnen – mindst 8½ mia. kr. årligt.*
- *Dette hænger sammen med, at der pt. består en bruttoledighed på 170.000 = der mangler 170.000 jobs til at beskæftige arbejdsstyrken. Og der er ikke afskaffelse af efterlønnen noget, der umiddelbart øger efterspørgslen efter arbejdskraft og antallet af job. Afskaffelse af efterlønnen øger alene arbejdsudbuddet. Men øges arbejdsstyrken med 140.000 efterlønnere ved uændret jobmængde, vil ledigheden stige med 140.000*
- *Ved afskaffelse af efterlønnen vil det offentlige selvsagt kunne spare udbetalingen af efterløn = godt 22 mia. kr. Men mister dog også en indtægt på 5 mia. kr årligt fra indbetaling af efterlønsbidrag.*
- *Men kan efterløunnerne ikke finde beskæftigelse og dermed en løn at leve, skal de have et eksistensgrundlag på anden vis. Som arbejdssøgende vil efterløunnerne alt overvejende være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge. Men dagpengesatsen er med 195.000 kr. om året for fuldtidsforsikrede højere end den gennemsnitlige årlige efterløn på 155.000 kr. Antages, at 110.000 af efterløunnerne henvises til arbejdsløshedsdagpenge, vil det offentlige i den nuværende beskæftigelsessituation påføres en udgift på omkring 21,5 mia. kr. Hertil kommer udgifter til aktivering på omkring 1,5 mia. kr. I alt 23 mia. kr.*
- *Andre af efterløunnerne vil være berettiget til førtidspension på grund af helbredsproblemer. Antages denne gruppe at være 20 pct. = omkring 30.000 efterlønnere, vil det offentlige ved efterlønnens afskaffelse også påføres udgifter hertil, som vil udgøre omkring 5 mia. Et lille plaster på såret for det offentlige vil dog være merindtægter fra større skatteindtægter, fordi såvel arbejdsløshedsdagpenge og førtidspension er højere end efterløn. Det offentlige vil tjene op til +2,5 mia. kr. herpå.*
- *Men samlet vil efterlønnens afskaffelse i den nuværende beskæftigelsessituation påføre det offentlige en merudgift 22 mia. kr – 5 mia. kr. – 23 mia. kr. – 5 mia. kr + 2½ mia. kr = - 8,5 mia. kr. Dvs. man opnår ingen besparelse ved efterlønnens afskaffelse, men en merudgift på 8½ mia. kr.*

- ER DER UDSIGT TIL BESKÆFTIGELSE AF EFTERLØNNERNE?
- Afskaffelse af efterlønnen øger som anført i sig selv kun arbejdsudbuddet. Men der kommer kun beskæftigelse herudaf, hvis også EFTERSPØRGSLEN efter arbejdskraft vokser tilsvarende. Det er der i den nærmeste årrække imidlertid ringe udsigt til, fordi der i forvejen er en bruttoledighed på 170.000 og fordi ledigheden tegner til at ville forblive høj en række år frem.
- Skal efterspørgslen efter arbejdskraft vokse, kræver det en tilsvarende stigning i den samfundsøkonomiske efterspørgsel fra stigende eksport eller fra stigende private forbrug og private investeringer i Danmark eller stigende offentligt forbrug og investeringer.
- Imidlertid tegner udviklingen ikke lyst på nogen af områderne. Ganske vist har eksporten til Tyskland rettet sig. Men hele det omkringliggende EU er på grund af gældskrisen ved at spare opsvinget væk og vil i de nærmeste år udgøre et hav af lavvækst og heller ikke USA og Japan tegner særlig høj vækst. Derfor må eksportfremgangen forventes at falde igen.
- Den anden mulighed for vækst i den private sektor er stigning i det private forbrug. Men så længe boligkrisen ikke vender klart, vil boligejerne og dermed forbrugerne fortsætte med at spare og nedbringe gæld. Og når der ikke er udsigt til væsentlig ordrefremgang, vil virksomhederne vedblivende være tilbageholdende med investeringer. Og meget tyder tilmed på, at de investeringer, der trods alt kommer, i høj grad vil blive lagt i udlandet fra de store eksportfirmaer side eller vil handle om øget produktivitet. Alle vegne fra tegner det således til fortsat lavvækst så langt vi kan se og til at den vækst, der kommer, bliver jobløs.
- Den demografiske udvikling bevirker frem til 2020, at arbejdsstyrken falder med brutto 50.000. Tages der dog højde for effekten af samtidig stigende uddannelsesniveau reduceres dette dog til 10.000. offentlige vil med en stor afgang de kommende. I den private sektor vil dette dog ikke føre til mærkbart øget beskæftigelse med mindre afsætning og produktion som anført vokser.
- Det vil også i højere grad være den offentlige sektor, som i de kommende år mærker afgang på grund af pensionering. Det offentlige vil have et betydeligt rekrutteringsbehov. MEN: VKO's nulvækstplan og offentlige besparelser svarer til en årlig reduktion af offentlig beskæftigelse på mellem 5 og 10.000 personer offentligt. Derfor er der næppe udsigt til at det offentlige kan beskæftige 140.000 efterlønnere.
- Udsigterne for beskæftigelse af en forøgelse af arbejdsstyrken med 140.000 efterlønnere er altså så langt vi kan se frem til 2013/2015 ringe. Tilsvarende er udsigterne til at efterlønnens afskaffelse vil forbedre beskæftigelse og offentlige finanser hermed også indenfor en overskuelig årrække ringe.

- HVORPÅ BYGGER BORGERLIGE FORVENTNINGER OM ØGET BESKÆFTIGELSE VED NEDLÆGGELSE AF EFTERLØNNEN?
- Øget beskæftigelse gennem afskaffelse af efterlønnen kan ifølge nyliberalistisk inspirerede såkaldte "udbudsøkonomiske teorier" imidlertid opstå på en anden måde, nemlig ved at det øgede arbejdsudbud skaber øget arbejdsløshed, som så igen bremser så lønudviklingen, hvorved det i en fjern fremtid bliver profitabelt for arbejdsgiverne at investere og at ansætte flere.
- Men så vil der inden den "gyldne fjerne fremtid" med øget beskæftigelse ligge en række år med indkomststagnation og høj arbejdsløshed.
- Den beskæftigelsesmæssige fremgang vil tilmed afhænge af, at lønmodtagere og fagbevægelse accepterer lønstagnation. Eller accepterer i stedet at opretholde deres disponible indkomster kun gennem bestikkelse med skattelettelse, som til gengæld bliver på bekostning af bortsparet velfærd. Mon befolkning, fagbevægelse og arbejderbevægelse køber den? Hvis befolkning og lønmodtagere modsætter sig denne velstandsforringelse, forlænges perioden, hvor arbejdsløsheden forbliver høj.
- De økonomiske realiteter handler derfor om, at afskaffelse af efterlønnen en årrække frem tværtimod vil indebære øget arbejdsløshed og statsunderskud. Og de dystre kendsgerninger i dansk økonomi er, at vi over nogle år har tabt 200.000 arbejdspladser, at de offentlige finanser er forværret med over 150 mia. kr. og at produktivitet og økonomisk vækst er på et historisk lavpunkt. Men disse økonomiske problemer er alt for store til, at vi kan bruge løse påstande og ideologiske patentmediciner om efterlønnens afskaffelse til noget.
-

INDLEDNING:

I det følgende analyseres i Del I først de borgerlige myter om, at der kan spares mange milliarder på at afskaffe efterlønnen. Det påvises, at med den nuværende beskæftigelsessituation vil der ikke være nogen besparelse, men tværtimod en merudgift på mindst 8½ mia. kr ved at afskaffe efterlønnen.

Dernæst analyseres i del II nøglespørgsmålet om, hvorvidt der indenfor en overskuelig årrække vil være udsigt til en stigende efterspørgsel efter arbejdskraft og der argumenter for, at der tværtimod vil være udsigt til ”lavvækst så langt øjet rækker” og dermed høj og vedvarende ledighed.

Endelig undersøges i del III den økonomisk teoretiske argumentation om, at afskaffelse af efterlønnen vil give øget beskæftigelse. Det fremføres herimod, at påstanden herom bygger på en yderst tvivlsom udbudsøkonomisk tankegang om, at øget arbejdsløshed skal føre til afdæmpet lønudvikling.

DEL I: MYTER OG REALITER OM BESPARELSER VED EFTERLØNNENS AFSKAFFELSE.

1.1. Udgiften til efterlønnen.

Der er omkring 137.000 efterlønsmodtagere. Efterlønnere modtager i gennemsnit lidt over 150.000 kr i efterlønsudbetaling årligt (før skat). Den årlige udgift til efterlønsudbetalingerne til disse udgør brutto op mod 22 mia. kr. (21,7)¹ Beløbet er før skat. I det følgende vil vi for enkelheds skyld også vil se regne uden skat og først medtage dette til sidst)

Heri er egenbetalingen til efterlønnen ikke fratrukket (efterlønsbidraget). De er jo erlagt gennem arbejdslivet FØR efterlønnen. Men for at opnå efterløn skal man betale et efterlønsbidrag på årligt omkring 5.300 kr.

Man regner imidlertid med, at omkring 20 pct. af udgiften finansieres gennem efterlønsbidraget regnet over et helt liv. Årligt altså omkring 5 mia. kr af den samlede udgift.

Det vil sige, at nettoudbetalingsbeløbet fratrukket egen indbetaling årligt udgør omkring 16 til 17 mia. kr.

1.2. Bortfald af efterlønsudbetaling.

Afvikles efterlønnen vil man selvsagt spare udbetalingerne til efterløn. Brutto altså de 22 mia. kr.

Samtidig bortfalder dog også indtægten fra egenbetalingen (efterlønsbidragene), der som anført udgør årligt omkring 5 mia. kr.

Men afvikles efterlønnen, kan man roligt antage, at en del af efterlønsmodtagerne vil søge over i fleksjob, førtidspension o. l. Borgerlige økonomer såsom DØR opererer her med 20 pct. Jeg vil mene, at det snarere vil være det dobbelte. Men lad os nu bruge de 20 pct. Udgiften hertil vil vi behandle nedenfor.

Så er der imidlertid omkring 110.000 efterlønnere tilbage, som ved afskaffelse af efterløn, fastholdes på arbejdsmarkedet.

¹¹) Jf. Jyllandsposten 23/12 2010: Skal efterlønnen afskaffes? Samt jf. Forslag til Finanslov 2011: § 17.55.01.

1.3. Men udbetaling af dagpenge i stedet.

Men da der i forvejen er en bruttoledighed på omkring 170.000, vil de herved flere tilkommende til arbejdsmarkedet i denne beskæftigelsessituationen enten ikke finde job og derved selv vil blive arbejdsløse. Eller hvis de fastholder beskæftigelse, vil det til gengæld forhindre andre i at komme ud af arbejdsløshed, fordi de pågældende jobs nu ikke bliver ledige.

Det vil i parentes bemærket ofte ramme de unge. Efterlønnens afskaffelse kan altså paradoksalt nok komme til at medføre ikke blot en almindeligt stigende arbejdsløshed, men på en og samme tid særligt medføre stigende ældre – og ungdomsarbejdsløshed.

Det årlige dagpengepengebeløb pr fuldtidsforsikret udgør omkring 195.000 kr før skat ², hvilket giver for 110.000 personer giver en samlet dagpengeudbetaling på omkring 21,5 mia. kr.

Denne udgift må imidlertid betragtes som værende i underkanten, da der herudover på et tidspunkt ville påløbe yderligere udgifter til aktivering mv. De årlige merudgifter hertil ville udgøre omkring 1,5 mia. kr.³

Samlet udgift til dagpenge og aktivering = 21,5+1,5 = 23 mia. kr

1.4. Udgift ved efterlønneres overgang til førtidspension mm.

Men vi har jo endvidere forudsat, at 20 % af efterlønsmodtagerne vil overgå til førtidspension. Denne merudgift skal jo også modregnes i de sparede efterlønsudbetalinger.

Der er i dag op mod 250.000 førtidspensionister. De årlige udbetalinger til førtidspensionister udgør omkring 36 mia. kr. Jf. ovenstående – med et formentligt for alt lavt skøn - ville det tal blive forøget med 30.000 hidtidige efterlønnere, hvis efterlønsordningen nedlægges.

Førtidspensionssatsen udgør omkring 195.000 kr årligt før skat for enlige og 165.000 kr. for samlevende. ⁴ I gennemsnit altså omkring 175.000 (før skat)

Ved nedlæggelse af efterlønnen vil de 30.000 flere tilkommende førtidspensionister koste et sted omkring 5 mia. kr. årligt brutto (før skat).

Ovenstående må imidlertid også betragtes som værende i underkanten. Alternativet til førtidspension kunne imidlertid i en periode være sygedagpenge. Da sygedagpengemaksisum udgør

²) Jf. Sociale ydelser 2010, s. 4.

³) Jf. Hækkerup, Klaus og Mette Marie Hansen: Notat om efterløn.

⁴) jf. Sociale Ydelser 2010, s. 86.

omkring 195.000 pr år (før skat) ⁵og altså mere end førtidspensionen stiger merudgiften, hvis dette indregnes.

For enkeltheds skyld vil det dog ikke blive gjort her.

1.5. Tilbagebetaling af egenbetaling.

Hvis efterlønnens kritikere får held til at få lukket den omstridte ordning, bliver der imidlertid en regning, som skal betales. Siden 1999 har arbejdstagerne nemlig skullet betale et særligt efterlønsbidrag for at være med i ordningen. De penge kan man hæve, hvis man alligevel ikke vil gå på efterløn, og afskaffes ordningen, skal de mange opsparede penge også returneres.

I alt er der ifølge Finansministeriet blevet indbetalt 62 mia. kr. siden 1999.

De mange penge står ikke på en spærret konto men er i stedet blevet brugt til at finansiere statens løbende udgifter, så derfor er penge, man skal ud og finde, hvis ordningen besluttes afskaffet.

1.6. Staten sparer skat.

Der vil dog være et opmuntrende element for staten ved at få efterløunnerne over på enten dagpenge eller førtidspension, da ydelserne som fremgået er højere end efterlønnen, hvorved der også skal betales en højere skat. Samlet vil det offentlige modtage + 2 ½ mia. kr. mere i skatteindtægter.

1.7. Delkonklusion: Afskaffelse af efterlønnen vil koste 8½ mia. kr.

Samlet vil der imidlertid ikke være nogen nettobesparelse ved evt. at afvikle efterlønnen.

Ganske vist ville der bortfalde en bruttoudbetaling til efterløunnerne på 22 mia. kr, men der tabes indtægter fra efterlønsbidrag på godt 5 mia. kr. Og til gengæld ville der komme udgifter til dagpenge på godt 23 mia. kr til dagpenge og aktivering af største delen (110.000 personer) af efterløunnerne samt udgifter på godt 5 mia. kr til efterlønnere, som tildeles førtidspension. Som et lille plaster på såret øges de offentlige skatteindtægter.

Den samlede besparelse bliver således: 22 mia. kr – 5 mia. kr. – 23 mia. kr. – 5 mia. kr + 2½ mia. kr = - 8,5 mia. kr. Dvs. ingen besparelse, men en merudgift på 8½ mia. kr.

⁵) Jf. Sociale Ydelser 2010, s. 43.

Det samlede regnskab ved afskaffelse af efterlønnen ser hermed således ud:

Tabel: Effekt på faktisk offentlig saldo af afskaffelse af efterlønnen i nuværende beskæftigelsessituation.

	Mia. kr
Sparet udbetaling af efterløn til 137.000 personer	+ 22
Bortfald af egenbetaling (efterlønsbidrag)	-5
Udgift til udbetaling af dagpenge for 110.000 personer	-21,5
Udgifter til aktivering	-1,5
Udgifter til førtidspension til 30.000	-5
I ALT MERUDGIFT før skat	-11
Øget skatteindtægt ved overgang fra efterløn til dagpenge og førtidspension	+ 2,5
I ALT MERUDGIFT efter skat	8,5

Afskaffelse af efterlønnen vil således ikke spare 18 eller 24 endsige 37 mia. kr., men koste omkring 8½ kr årligt i merudgifter.

DEL II: UDSIGT TIL STIGENDE EFTERSPØRGSEL EFTER ARBEJDSKRAFT ⁶?

2.1. Beskæftigelsesudsigterne nøglespørgsmålet.

Afgørende for, om en evt. afskaffelse af efterlønnen vil medføre offentlige besparelser eller merudgifter er spørgsmålet om, hvorvidt de 137.000 efterlønnere nu eller i en overskuelig fremtid vil have udsigt til beskæftigelse.

Kommer de i beskæftigelse, vil det offentlige ikke alene spare udgiften til efterløn, men også vinde på en højere skatteindbetaling. Omvendt – som påvist foran – bliver det ikke tilfældet og er alternativet til efterløn tværtimod dagpenge og førtidspension, ja så indebærer afskaffelse af efterlønnen som anført INGEN besparelse, men påfører tværtimod det offentlige merudgifter.

Når det fra de borgerlige partier, arbejdsgiverorganisationerne, CEPOS, ja selv Det Økonomiske Råd hævdes, at afskaffelse af efterlønnen vil give besparelser og forbedring af de offentlige finanser, bygger dette således implicit på en antagelse/påstand om, at der kan sikres efterlønnerne beskæftigelse.

Den økonomisk teoretiske argumentation bag denne antagelse vil blive belyst til sidst i denne analyse. Her vil vi først se på de konkrete økonomisk politiske udsigter hertil.

2.2. Øget arbejdsudbud ikke lig øget beskæftigelse.

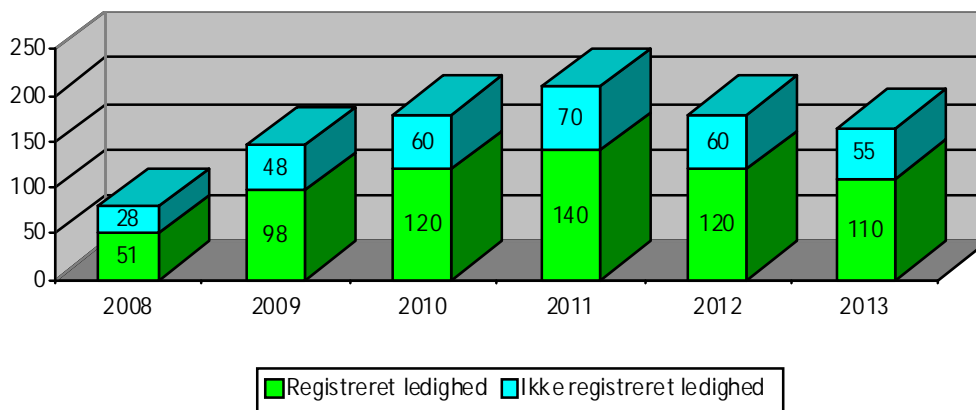
Afskaffelse af efterlønnen øger imidlertid IKKE pr automatik beskæftigelsen, men i sig selv kun arbejdsudbuddet dvs. skaber flere arbejdssøgende. Men de kan kun komme i beskæftigelse, hvis EFTERSPØRGSELEN efter arbejdskraft vokser tilsvarende.

Men en sådan voldsom øget efterspørgsel efter arbejdskraft er der i den nærmeste årrække INGEN udsigt til, fordi der i forvejen er en bruttoledighed på 170.000 og fordi ledigheden tværtimod vil forblive vedvarende høj en række år frem.

⁶) Dette afsnit bygger på en tidligere, nylig KRITISK ANALYSE: "Afskaffelse af efterlønnen er intet økonomisk vidundermiddel".

Skal efterspørgslen efter arbejdskraft på kortere sigt vokse så markant, at der kan opsuges et merudbud af arbejdskraft på over 100.000 personer, kræver det en tilsvarende stigning i den samfundsøkonomiske efterspørgsel, så der produceres mere og dermed ansætte flere. Men en sådan efterspørgselsstigning kan kun komme fra stigende eksport, stigende privat forbrug og investeringer og/eller stigende offentligt forbrug og investeringer. Men som tingene ligger i dag tegner udviklingen ikke lyst på nogen af områderne.

Figur: Bruttoledighed i Danmark 2008 – 2013⁷.

2.3. Lavvækst så langt øjet rækker.

Ganske vist har eksporten rettet sig noget, navnlig i kraft af, at Danmarks største eksportmarked, Tyskland, i øjeblikket har økonomisk fremgang. Men dette positive forhold modvirkes af, at hele det omkringliggende EU på grund af gældskrisen er ved at spare opsvinget væk gennem massive offentlige besparelser. Alt tyder på, at EU de nærmeste år vil udgøre et hav af lavvækst med kun 1½ pct. realvækst i BNP. Hermed vil arbejdsløsheden og krisen vokse i hele EU og det er derfor mere end sandsynligt, at denne situation også vil smitte af på Tyskland og igen forringe danske eksportmuligheder hertil.

Den anden mulighed for vækst i den private sektor er /en stærk stigning i det indenlandske private forbrug. Men uanset at VKO har hældt milliarder ud i skattelettelser, er det ikke lykkedes afgørende

⁷) Kilde: Lund, Henrik Herløv: Krisen, arbejdsløsheden og statsunderskuddet. Prognosen revideret.

www.henrikherloevlund.dk/artikler/krisepolitik.doc

at bryde den tilbageholdenhed i det private forbrug, som satte ind med boligkrisen. For VKO lykkedes jo med under højkonjunktorens boligboble at få boligejerne til at gældsætte sig over skorstenene, men så brast boblen og boligpriserne styrteddykkede og med dem friværdierne.

Så længe boligkrisen ikke vender klart, vil boligejerne og dermed forbrugerne derfor fortsætte med at spare og nedbringe gæld.

Og med VKO's nulvækstplan og offentlige besparelser kan det offentlige heller ikke få lov til at blive en løftestand under økonomien og beskæftigelsen. Tværtimod vil besparelserne øge ledighed. Og det samme er som anført ved at ske i hele resten af EU. Og heller ikke i USA og Japan tegner det de kommende år til overvældende høj vækst, jf. OECD seneste prognose.⁸

Og når der ikke er udsigt til væsentlig ordrefremgang, vil virksomhederne naturligvis også fortsætte den hidtidige tilbageholdenhed med deres investeringer. Alle vegne fra tegner den økonomiske udvikling således til fortsat lavvækst så langt vi kan se.

2.4. Afskaffelse af efterløn vil øge arbejdsløsheden.

Når der således er udsigt til lavvækst, så langt øjet rækker, så vokser efterspørgslen efter arbejdskraft heller ikke, tværtimod. En afskaffelse af efterlønnen har således ingen udsigt til at øge beskæftigelsen.

Og dette gælder jf. foran ikke blot i dag med den nuværende beskæftigelsessituation, men altså en længere årrække frem til 2013/2015.

Tværtimod vil en stærk forøgelse af arbejdsudbuddet med omkring 140.000 personer gennem afskaffelse af efterlønnen som anført blot betyde flere arbejdssøgende, men hvis de ikke kan finde job, får dette kun en effekt - at øge arbejdsløsheden vedvarende i tilsvarende omfang⁹.

Og hermed vil den i Del I anførte beregning af økonomiske konsekvenser af afskaffelse af efterlønnen ikke blot være dagsaktuelt gældende, men vil have fortsat gyldighed så langt vi økonomisk kan se frem – formentlig helt frem til 2015.

⁸) Jf. Skovgaard, Lars Erik: Rige lande truet af svagt opsving. Interview med vicedirektør i OECD, danskeren Jørgen Elmeskov. Berlingske Business, s. 11, onsdag 24. nov. 2010

⁹) Jf. Lund, Henrik Herløv: Myter og realiteter om efterlønnen. Kronik bragt i Politikken.
www.henrikherloevlund.dk/artikler/myterefterloen.doc

Og hvad der sker herefter, kan ingen sige. Herunder heller ikke om vi står overfor en længere 10 årig periode med lavvækst og vedvarende høj arbejdsløshed.

Så langt vi kan se, vil afskaffelse af efterlønnen således ikke føre til den af arbejdsgiverorganisationer, borgerlige partier og presse og borgerlige økonomer postulerede beskæftigelsesfremgang og forbedring af de offentlige finanser.

Tværtimod vil afskaffelse af efterlønnen i en situation med høj og vedvarende arbejdsløshed grundet utilstrækkelig efterspørgsel fra den private sektor efter arbejdskraft forøge arbejdsløsheden og dermed forringe de offentlige finanser.

2.5. Ændrer den demografiske udvikling herpå?

Der har i den forbindelse også været peget på, at arbejdsstyrken i de kommende år skrumper, fordi store årgange født i 40'erne skal nu erstattes af mindre årgange født i 80'erne.

Det er også rigtigt, at en ren demografisk fremskrivning viser, at der i løbet af det næste årti vil ske en reduktion af arbejdsstyrken med 50.000 personer.

Figur: Ren demografisk fremskrivning af arbejdsstyrken¹⁰.

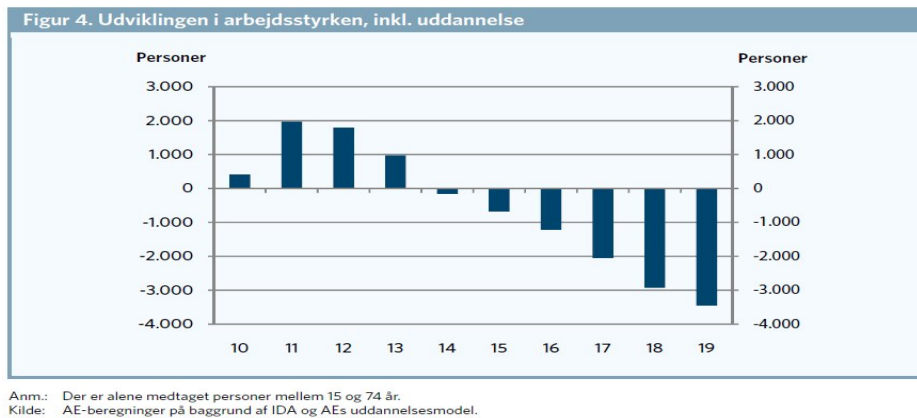

Anm.: Arbejdsstyrken mellem 15 og 74 år.
Kilde: AE-beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

10) Kilde: AE- Økonomiske tendenser 2009, s 62.

Men dette billede modvirkes af, at uddannelsesniveaet vil i det kommende årti stige, hvilket vil virke i retning af øget arbejdsmarkedstilknytning og senere tilbagetrækning. Tages højde herfor reduceres faldet i arbejdsstyrken frem til 2020 til omkring 10.000 personer.

Figur: Udviklingen i arbejdsstyrken inkl. uddannelse¹¹.

Men et sådant begrænset rekrutteringsbehov vil langt fra kunne opsuge en forøgelse af arbejdsudbuddet med 140.000 personer gennem afskaffelse af efterlønnen.

2.6. Kan det offentlige beskæftige de 140.000?

Det skal også tages i betragtning, at en ganske stor del af afgang fra arbejdsmarkedet i de kommende på grund af pensionering vil ramme den offentlige sektor. Her kunne givetvis skabes øgede beskæftigelsesmuligheder.

Men for den offentlige sektor har VKO jo som bekendt imidlertid med opbakning fra arbejdsgiverorganisationer og borgerlige økonomer har indført nulvækst frem til 2013 og taler nu åben om at forlænge denne nulvækst helt frem til 2020. Da nulvækst indebærer besparelser svarende til mellem 5 og 9.000 fuldtidsstillinger årligt, vil det kraftigt reducere omfanget af den offentlige rekruttering.

11) Oven anførte værk, s 63.

Og da der som anført i forvejen vil være en arbejdsløshed omkring 200.000 personer i de kommende år, vil det offentlige ikke få mulighed for at beskæftige op til 140.000 flere arbejdssøgende efter afskaffelse af efterlønnen.

De borgerliges spareplaner er således i dyb modstrid med deres løfter om beskæftigelse til efterlønnere.

DEL III: UDBUDSØKONOMISK TANKEGANG BAG FORVENTNINGER OM BESKÆFTIGELSESFREMANG VED AFKÆFFELSE AF EF/TERLØNNEN? ¹²

3.1. Udbudsøkonomiske teorier bag afskaffelse af efterløn.

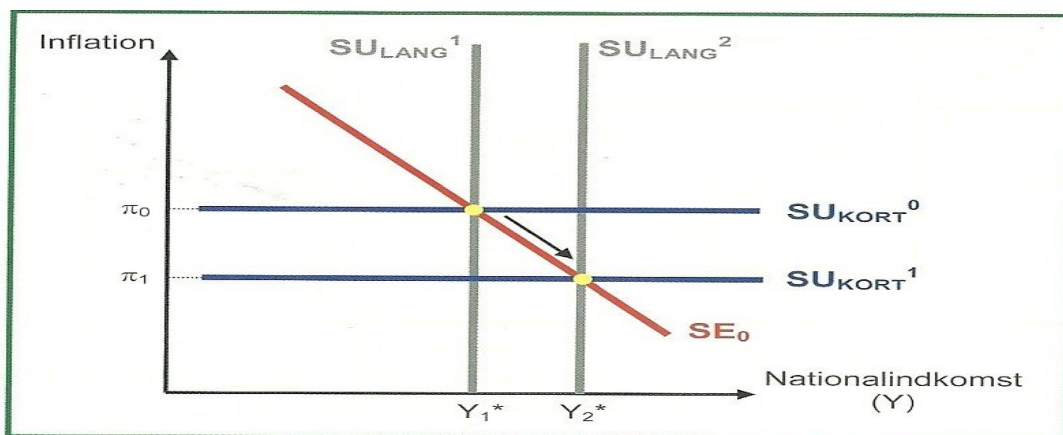
Som fremgået kan der således ikke fra økonomiens efterspørgselsside indenfor en overskuelig årrække forventes skabt beskæftigelse til 140.000 efterlønnere, såfremt efterlønnen afskaffes. Hvorpå bygger da arbejdsgivere, borgerlige økonomer og politikere deres forventning om en forøgelse af beskæftigelsen ved afskaffelse af efterlønnen?

Disse forventninger bygger på en i dansk "mainstream" økonomisk teori udbredt udbudsøkonomisk tænkning, som er tankemæssigt beslægtet med nyliberalisme og monetaristisk økonomisk tænkning.

Kernen i denne udbudsøkonomiske tænkning er, at øget arbejdsudbud PÅ SIGT skaber sin egen efterspørgsel og dermed danner grundlag for øget produktion, vækst og beskæftigelse. Ved at øge arbejdsudbuddet gennem såkaldt strukturpolitik forøges det såkaldte potentielle BNP (også kaldet den potentielle nationalindkomst) og teorien siger så, at dette potentielle BNP før eller siden vil blive realiseret i faktisk økonomisk vækst.

I nedenstående figur forøges arbejdsudbuddet (SU lang) og forskydes dermed mod højre fra SU Lang 1 til SU Lang2) og hermed forøges det potentielle BNP.

Figur: Effekt af forøgelse af øget arbejdsudbud¹³.

¹²) Dette afsnit bygger på en tidligere, nylig KRITISK ANALYSE: "Afskaffelse af efterlønnen er intet økonomisk vidundermiddel".

¹³) Jf. Grell, Henrik Og Elsebeth Rygner: Makroøkonomi, s. 297. 2. udgave.

Men noget sådan sker selvsagt ikke af sig selv. Ifølge den udbudsøkonomiske teori er der da også en række ”mellemregninger”, som formidler den ”gyldne beskæftigelsesfremtid”. Disse ”mellemregninger” består i, at det øgede arbejdsudbud på kortere sigt rent faktisk skaber øget arbejdsløshed. En øget arbejdsstyrke vil nemlig isoleret set øge ledigheden.

Ifølge denne markedsøkonomisk inspirerede tænkning vil denne øgede arbejdsløshed så bremse lønudviklingen og tilpasse det danske lønniveau nedad til udlandets samt reducere inflation, hvorved eksporten øges og det på langt sigt samtidig bliver profitabelt for arbejdsgiverne at investere.

Herefter forventes arbejdsgiverne så – stadig på langt sigt - at producere mere og derigennem at ansætte flere. I figuren ses den øgede produktion til lavere lønninger og priser som en forskydning af faktisk BNP /faktisk nationalindkomst nedad og mod højre fra Y1 til Y2.

3.2. Strukturøkonomisk ”paralleløkonomi”.

Den potentielle nationalindkomst forstås her som den situation, hvor økonomien er i ligevægt og der er en normal kapacitetsudnyttelse i virksomhederne og balance mellem udbud og efterspørgsel på arbejdsmarkedet. Til den potentielle nationalindkomst svarer derfor given det monetaristiske begreb ”naturlig arbejdsløshed” eller mere gængst anvendte begreb ”strukturel arbejdsløshed” såvel som en hermed samhørende given naturlig eller ”strukturel beskæftigelse”.¹⁴

Når økonomi, beskæftigelse og ledighed befinder sig i ”ligevægtstilstand”, er de ikke præget af konjunktur op – eller nedsving, som altid præger de offentlige finanser stærkt med enten stigende overskud eller underskud. Svarende til en sådan ligevægtstilstand opereres også med en ”strukturel saldo” på de offentlige finanser = den offentlige saldo rensset for effekt af økonomiske op – eller nedsving.¹⁵

Denne ”strukturelle saldo” antager man altså ligeledes at kunne forbedre gennem øget arbejdsudbud, fordi det jo i teorien sættes lig en forbedring af den strukturelle beskæftigelse.

Det er i denne forstand, at regeringsøkonomerne i finansministeriet, DØR mv. taler om, at en forøgelse af arbejdsudbuddet gennem afskaffelse af efterlønnen vil forbedre beskæftigelsen og de offentlige finanser. Man taler ikke om den faktiske beskæftigelse og de faktiske offentlige finanser vil blive forbedret, men om, at den strukturelle beskæftigelse og saldo vil blive det.

¹⁴) Oven anførte værk, s. 282.

¹⁵) Oven anførte værk, s 205.

Men det betragtes som beskrevet som en given ting, at dette ”på sigt” vil blive realiseret i en forbedring af faktisk BNP, beskæftigelse og offentlig saldo. Og den mekanisme, hvorigennem dette formidles er som anført, at den faktiske ledighed stiger og presser lønningerne og dermed gør produktionen mere profitabel for arbejdsgiverne.

Denne mekanisme næres fra nyliberalistisk og udbudsøkonomisk hold en sand tyrkertro på. Her er det simpelthen en etableret og indiskutabel sandhed, at øget arbejdsudbud skaber øget beskæftigelse.

Uanset at enhver rent faktisk kan se, at der ikke gennem afskaffelse af efterlønnen umiddelbart kommer flere i beskæftigelse, tværtimod, og at der heller ikke er udsigt hertil indenfor en overskuelig tidshorisont, handler argumentationen fra regeringsøkonomerne, DØR, DA, DI, CEPOS, De Radikale og De Konservative m.fl., altså om en i dag fiktiv, mulig fremtidig økonomisk fremgang som ikke har meget med den faktiske ledighed og de faktiske offentlige finanser at gøre.

Man opererer - fristes man til at sige – i en ”strukturel paralleløkonomi” eller man fristes til at kalde det ”spøgelsesøkonomi” med beskæftigelses-fremgang ved siden af den virkelige økonomi med høj ledighed. Men en ”spøgelsesøkonomi”, som man med basis i disse ideologisk prægede økonomiske teorier, som sagt nærer en tyrkertro på nok skal komme – EN DAG.

At det så bygger på en lang periode med høj arbejdsløshed og indkomststagnation for landets lønmodtagere taler man selvsagt ikke højt om. Der står ikke noget på forsiden af Jyllandsposten, Berlingske, Politiken og så videre om, at udsagnene om en forbedring af beskæftigelsen med over 100.000 gennem afskaffelse af efterlønnen handler om en undefinerbar fremtid – engang.

Og der står heller ikke noget om, at danske lønmodtagere inden skal igennem en lang proces med stigende arbejdsløshed, stagnerende lønninger og velstand. Værsgo og spis.

Hvis den almindelige befolkning føler sig forvirret og opfatter de gyldne beskæftigelsesprognoser som noget umiddelbart kommende og nært forestående, er det sådan set ikke så underligt. Men det er reelt ikke det, som udbudsøkonomerne taler om. De taler her og nu egentlig om, at afskaffelse af efterlønnen vil øge arbejdsløsheden, Men de taler ikke højt om lige det aspekt.

Denne med nyliberalismen beslægtede økonomiske optik peger selvsagt på en økonomisk politik af nyliberalistisk karakter dvs. på en ideologisk farvet økonomisk politik. Men den kan man jo ikke sælge til befolkningen ved at tale om øget arbejdsløshed.

Ikke underligt, hvis den almindelige befolkning føler sig forvirret og synes, at økonomer synes at leve i helt forskellige verdener, når borgerlige økonomer taler om, at efterlønnens afskaffelse vil skabe øget beskæftigelse og bedre offentlige finanser, mens progressive økonomer peger på, at det umiddelbart vil øge ledigheden og forværre de offentlige finanser.

Og noget er der om det. For de borgerlige økonomer taler reelt ikke om den faktiske ledighed og saldo, men om ledighed og saldo i den ”strukturelle spøgelsesøkonomi”.

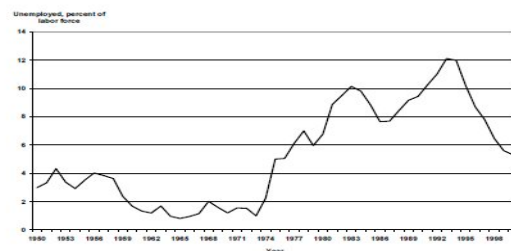
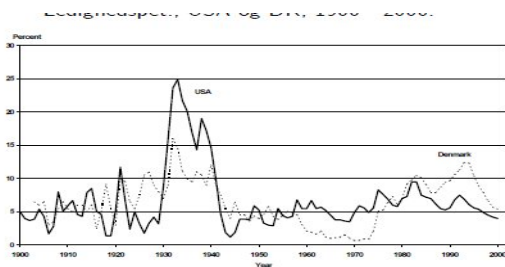
3.3. Holder de udbudsøkonomiske forventninger?

Det er imidlertid et spørgsmål, om disse udbudsøkonomiske teorier og forventninger holder. Den helt grundlæggende antagelse om at øget udbud af arbejdskraft på sigt vil skabe øget efterspørgsel er teoretisk omstridt. Den engelske økonom Keynes påviste således, at det i førkrigstiden rent faktisk ikke forholdt sig sådan, idet økonomien i lang perioder stabiliserede sig med meget høj arbejdsløshed og lav kapacitetsudnyttelse.

Der hvor teorien haltede, var, at lønmodtagerne og fagbevægelsen på trods af ledigheden IKKE var med på en kraftig forringelse af lønningerne og dermed i deres levestandard, men gennem fagbevægelse og arbejderbevægelse modsatte sig forringelsen af deres indkomst og levestandard.

Også i efterkrigstiden har vi i 70'erne og 80'erne set langvarige perioder, hvor økonomien vedvarende har været præget af høj arbejdsløshed, om end ikke i på helt samme høje niveau som i førkrigstiden.

Ledighedsprocent USA og Danmark 1900 – 2000 og ledighedsprocent Danmark 1950-2000.

Man kan i hvert fald sige, at de historiske erfaringer klart viser, at når de udbudsøkonomiske teorier taler om, at efterspørgslen efter arbejdskraft og beskæftigelsen PÅ SIGT vil stige efter øget arbejdsudbud, så kan dette sigt blive meget langt. Og ingen ved, hvornår der indtræffer stigende efterspørgsel efter arbejdskraft?

Perioden med høj arbejdsløshed og ringe lønudvikling kan med andre blive lang. Der vil efter alle solemerker ikke mindst blive tilfældet i Danmark med en stærk fagbevægelse, som givet vil modsætte sig forsøgene fra arbejdsgiverside på at sætte lønudviklingen i stå eller endog skruer den tilbage. Men hermed vil der blive stukket en kæp i hjulet på den udbudsøkonomiske mekanisme, som skulle skaffe beskæftigelse til 140.000 efterlønnere.

3.4. Hvad bliver konsekvenserne hvis disse forventninger indfries?

Og eneste resultat kan derfor blive en vedvarende høj arbejdsløshed og en vedvarende økonomisk krise.

Hertil kommer det åbne spørgsmål om, hvorvidt dansk industri selv med en betydeligt forbedret lønkonkurrenceevne virkelig vil investere i Danmark eller vil fortsætte tendensen til at outsource og investere i udlandet, herunder Østeuropa og Asien/Kina. Herved kommer beskæftigelsen så ikke i Danmark.

Og skal det danske lønniveau tilpasses hertil, skal der ske en voldsom forringelse af danske lønmodtageres velstand og dermed også af den velfærd, som den danske befolkning i dag nyder godt af, men som selvsagt ikke lader sig opretholde, hvis velstanden i øvrigt skal sættes drastisk ned.

Man kan givet forvente, hvis den nuværende regering fortsætter, at man vil søge at gennemføre en model, hvor lønstagnation for almindelige lønmodtagere gennem skattelettelser, som til gengæld bliver på bekostning af bortsparet velfærd.

Men mon befolkning, fagbevægelse og arbejderbevægelse køber den udhuling af velfærdens grundlag, hvis konsekvenser i form af velfærdsforringelse nu er blevet åbenbar med nulvæksten? Hvis befolkning og lønmodtagere modsætter sig denne model for velstandsforringelse, forlænges perioden, hvor arbejdsløsheden forbliver høj.

De økonomiske realiteter kan derfor meget let handle derfor om, at afskaffelse af efterlønnen en årrække frem ikke vil sikre beskæftigelse, offentlige finanser og velfærd, men tværtimod vil indebære øget arbejdsløshed og statsunderskud og velfærdsforringelser.

Efterlønnens afskaffelse som løsningen på problemerne i dansk økonomi kan således vise sig en ideologisk patentmedicin uden hold i virkeligheden.

Og de dystre kendsgerninger i dansk økonomi er, at vi over nogle år har tabt 200.000 arbejdspladser, at de offentlige finanser er forværret med over 150 mia. kr. og at produktivitet og økonomisk vækst er på et historisk lavpunkt. Men disse økonomiske problemer er alt for store til, at vi kan bruge ideologiske patentmediciner om efterlønnens afskaffelse til noget.